

Orientacja zawodowa w szkole - czas na zmiany.

Głównym motywem podjęcia tego tematu jest niewystarczające działanie szkół w obszarze orientacji zawodowej. Realia takie jak między innymi bezrobocie zmuszają nas do podejmowania coraz bardziej intensywnych działań na rzecz zwiększenia wśród młodzieży umiejętności świadomego i aktywnego wejścia na rynek pracy. Obecne działania szkół stają się niewystarczające w obliczu sytuacji społeczno-gospodarczej, procesów globalizacyjnych niosących za sobą między innymi zmiany kulturowe i mentalne, często bolesne dla młodzieży, ale także dla osób dorosłych. Zmiany przejawiające się skrajnymi postawami względem pracy, którym towarzyszą często komunikaty podkreślające brak perspektyw i możliwości osobistego rozwoju w kraju oraz deklaracje chęci wyjazdu za granicę w celach zarobkowych i osiedleńczych.

Przyznać należy, iż w wielu szkołach i placówkach Orientacja, informacja i poradnictwo zawodowe są realizowane w sposób ciekawy, rzetelny i systematyczny, często we współpracy z Poradniami Psychologiczno-Pedagogicznymi i Urzędami Pracy. Są jednak szkoły, w których tematyka przyszłości zawodowej jest realizowana marginalnie, zarówno pod względem stosowanych metod jak i przekazywanych treści. Nacechowana sporadycznością i przypadkowością działań, sprowadzającą się do mało atrakcyjnego przekazu suchych informacji na temat szkół czy konkretnych zawodów.

Dzisiejsi uczniowie, serfujący po Internecie, wychowankowie kultury obrazkowej, głodni aktywnej informacji nie są zainteresowani udziałem w mało atrakcyjnych zajęciach. Dlatego też przed szkolnymi doradcami zawodowymi stoi trudne zadanie przekazania wiedzy i umiejętności w sposób ciekawy, efektywny, zrozumiały i nowoczesny. Biorąc pod uwagę dostępność różnych źródeł wiedzy i postęp technologiczny można zajęcia z orientacji zawodowej przeprowadzić angażując wszystkie zmysły, zwiększając tym samym skuteczność przekazu i zapamiętywania. Nie gwarantują tego sporadyczne lub realizowane w minimalnej ilości godzin zajęcia. Taki sposób realizacji nie spełnia także warunków metodyki nauczania.

Zgodnie z umocowaniami prawnymi:

- ustawą o systemie oświaty

- rozporządzeniem w sprawie udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej
- oraz w oparciu o zalecenia zawarte w memorandum unijnym (założenie numer 5 dotyczące roli doradcy zawodowego i jego dostępności w społeczeństwie opartym na wiedzy - patrz załączniki) wskazujemy zasadność działań szkoły na rzecz zatrudnienia szkolnych doradców zawodowych.

Kim ma być szkolny doradca?

W ramach prac zespołu konsultantów Krajowego Ośrodka Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej powstał projekt sylwetki szkolnego doradcy zawodowego.

O szczegółach: statusie, czasie pracy, kwalifikacjach i wymaganiach, celach oraz zadaniach, jakie ma realizować mówią dokumenty KOWEZiU oraz wymienione wcześniej akty prawne. Najważniejszym wnioskiem, jaki nasuwa się po analizie w/w zapisów prawnych jest koordynacyjna rola szkolnego doradcy zawodowego względem działań podejmowanych w ramach wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego. Szkolny doradca zawodowy ma być gwarantem realizowania przez szkołę obowiązkowych zadań w sposób fachowy, cykliczny, spójny merytorycznie, a przede wszystkim efektywny.

Czym charakteryzuje się efektywne wprowadzanie treści edukacyjnych?

Z obserwacji i analizy różnorodnych tematycznie programów, wprowadzanych do szkół wynika, że aby osiągnąć pożądane rezultaty w jakimkolwiek obszarze, należy zwrócić uwagę na następujące elementy:

- obecność rozwiązań systemowych
- obligatoryjność
- kompetentna i zaangażowana kadra
- systematyczność i cykliczność działań.

Systemowe rozwiązania są możliwe tylko wtedy, gdy przeformułujemy myślenie na temat ważności zagadnień związanych z orientacją zawodową.

Dotychczasowe podejście do tego tematu można przyrównać do przysłowiowych szkolnych „michałków”. Tematami, którym wiele szkół poświęca znacznie więcej uwagi są: przemoc i agresja, specjalne potrzeby edukacyjne, mierzenie jakości pracy placówki itp. Nie umniejszając wagi wymienionych zagadnień, problem orientacji zawodowej należałoby zacząć traktować z większym zaangażowaniem. Predystynuje do takich wniosków obserwowana skala zjawiska młodych ludzi bezrobotnych, absolwentów zagrożonych wykluczeniem społecznym i patologizacją życia. O ile pierwsza grupa zagadnień wydaje się być łatwiejsza do realizacji, a jej efekty są znacznie szybciej widoczne, o tyle na efekty działań z zakresu orientacji zawodowej trzeba czekać znacznie dłużej. Znaczenie tych

działań jest jednak długofalowe i skutki jej zaniechania będą widoczne znacznie później.

Zmianie mentalności powinny towarzyszyć zmiany legislacyjne, ale także ekonomiczne, bez których wszelkie zapisy prawne pozostaną „martwymi” (ze względu na brak możliwości realizacji zatrudnienia z powodów finansowych). Wzorem krajów unijnych doszłoby wtedy do sytuacji, w której każda ze szkół miałaby etatowego szkolnego doradcę zawodowego, a zagadnienia związane z podejmowaniem decyzji edukacyjnych i zawodowych byłyby realizowane w ciągu całego roku szkolnego w konkretnym wymiarze godzin. Tematyka przyszłości zawodowej powinna stać się priorytetem w szkołach gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych - takie są oczekiwania wielu osób zajmujących się orientacją i poradnictwem zawodowym.

Obligatoryjność bezpośrednio wynika z opracowanych i wdrażanych działań systemowych. Warunkiem koniecznym jest jednak opracowanie narzędzi, technik i metod, którymi mogliby się w sposób profesjonalny i ujednolicony posługiwać szkolni doradcy zawodowi w kraju.

Aktualnie na edukacyjnym rynku zawodowym pojawia się coraz więcej pozycji książkowych, przeznaczonych dla nauczycieli, wychowawców, pedagogów i psychologów. Nadal jednak brakuje nowoczesnych narzędzi diagnostycznych oraz pomocy dydaktycznych, które wzbogaciłyby warsztat pracy nie tylko wymienionej grupy osób. Przyczyniłyby się także do poprawy jakości i dostępności usług doradczych w Poradniach Psychologiczno-Pedagogicznych, dorównując możliwościom warsztatowym, jakie posiadają doradcy zawodowi Urzędów Pracy.

Potwierdzeniem zasadności działań obligatoryjnych są informacje zawarte w aktach prawnych a w szczególności:

- szczegółowe zasady udzielania pomocy w zakresie podejmowania decyzji zawodowych i edukacyjnych, czynią odpowiedzialnym za realizację tych zadań dyrektora szkoły
- zapis o bezwarunkowej dostępności, zarówno ucznia jak i rodzica do usług doradczych i informacji na temat możliwości kształcenia itp.
- obowiązek realizacji tych zagadnień w ramach tworzonego w szkole Wewnątrzszkolnego Systemu Doradztwa Zawodowego, będącego jednym z elementów programu wychowawczego szkoły.

Pomimo zapisów prawnych i obowiązków, jakie niesie ze sobą realizacja założeń planów pracy szkoły, zarówno dostępność jak i sposoby realizacji zadań często pozostają tylko w formie zapisu.

W miarę swoich możliwości i zaangażowania część zadań realizują pedagodzy i psychologodzy szkolni, a w szkołach ponadgimnazjalnych nauczyciele przedsiębiorczości. Obie grupy realizatorów, w zależności od umiejętności i zapobiegliwości są w mniejszym lub większym stopniu wspierane przez

pracowników PPP oraz doradców zawodowych Urzędów Pracy. Biorąc pod uwagę nikłe wsparcie instytucji doskonalących nauczycieli, przejawiające się między innymi ilością ofert szkoleniowych, wypełnianie obowiązków zawodowych przez tą grupę zawodową wymaga ogromnego zaangażowania i zdolności indywidualnego poszukiwania możliwości doskonalenia swojego warsztatu pracy.

Ostatni element efektywnego wprowadzania zmian- cykliczność i systematyczność, nie wymaga obszernego komentarza. Zgodnie z logiką i zaleceniami KOWEziU treści z zakresu wiedzy o samym sobie, o zawodach, rynku pracy itp. powinny być realizowane na przestrzeni całego cyklu kształcenia, charakterystycznego dla danego typu szkoły. Tak rozumiane cykliczne zajęcia będą skuteczniejsze i bardziej spójne treściowo. Będą dawały uczniowi, w toku kształcenia, możliwość samoobserwacji na tle realizowanych treści, pozwolą nabyć umiejętności i wiedzę potrzebną do wejścia w dorosłe życie.

Każdy dorosły człowiek zdaje sobie sprawę z faktu, iż zbyt mała ilość czasu (2-3 godziny w ciągu roku szkolnego), poświęcona tak ważnym zagadnieniom, jest absolutnie niewystarczająca. Jak bowiem w ciągu 3 lat nauki, w przeciągu 9 godzin zrealizować podstawowy cel orientacji zawodowej , jakim jest: przygotowanie ucznia do podjęcia decyzji o wyborze zawodu. Skutki błędnych decyzji to między innymi:

Podsumowując, pamiętajmy, że dobrze przeprowadzone zajęcia z orientacji zawodowej wspierają działalność środowisk wychowawczych, zgodnie z założeniem, że cele orientacji zawodowej wynikają z celów wychowania tzn. przygotowania do życia i kształtowania osobowości. Jeśli kolejny raz uznamy, że jeszcze mamy czas na tego rodzaju działania to ...

mgr Magdalena Lipiak, ROM-E Metis

Bibliografia:

Model zintegrowanego poradnictwa zawodowego w Polsce -W. Trzeciak.

Warszawa 1999

Doradca zawodu. Studium teoretyczne z zakresu poradownictwa - B. Wojtasik.

Wrocław 1994

Poradnie wychowawczo-zawodowe w systemie orientacji zawodowej -

J.Włodek -Chronowska WSiP 1980

Sylwetka szkolnego doradcy zawodowego. Projekt.- KOWEZ 2002

Załączniki:

- Prezentacja multimedialna „Szkolny doradca zawodowy” prezentowana na konferencjach dla dyrektorów szkół szkolnictwa ponadgimnazjalnego województwa Śląskiego 2003/2004. Opracowała: M. Lipiak na podstawie projektu KOWEZiU „Sylwetka szkolnego doradcy zawodowego” - grafika Dariusz Józefowski
- Memorandum unijne w całości Założenie nr 5 - wyciąg z memorandum unijnego
- Spis aktów prawnych dotyczących szkolnych doradców zawodowych